

การบริหารจัดการขยะเพื่อสภาพแวดล้อมของชุมชนลำสิดทองพัฒนา เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร เพื่อสร้างที่ยั่งยืน

อนุชมา ฐูปแก้ว¹

ภิราภรณ์ ก้อนคำ²

ชัยศักดิ์ จิตต์เจริญ³

ทศพร มะหะหมัด^{4*}

เพ็ญจรี คันธวงศ์⁵

Received 9 April 2024

Revised 4 November 2025

Accepted 21 November 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการขยะเพื่อสภาพแวดล้อมของชุมชนลำสิดทองพัฒนา เขตหนองจอก เพื่อสร้างที่ยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อสร้างที่ยั่งยืนในการบริหารจัดการขยะในครัวเรือนให้มีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยอย่างยั่งยืนของชุมชนลำสิดทองพัฒนา เขตหนองจอก ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยใช้โมเดล CIPP ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การประเมินบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต โดยมีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครัวเรือนในชุมชนลำสิดทองพัฒนา จำนวน 170 ครัวเรือน และคณะกรรมการชุมชน ประวัติความเป็นมาของชุมชน ชุมชนลำสิดทองพัฒนา เขตหนองจอก จังหวัด กรุงเทพมหานคร มีทั้งหมด 170 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 656 คน แบ่งเป็น ชาย 262 คน หญิง 394 คน ร้อยละ 95 นับถือศาสนาอิสลาม สรุปได้ว่าปัจจัยหลักทำให้การดำเนินกิจกรรมประสบความสำเร็จ คือ การที่ชุมชนมีผู้นำชุมชนและทีมผู้บริหารชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ มีความเข้มแข็ง และมีความเข้าใจต่อการดำเนินการด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง โดยใช้หลักกระบวนการจัดการขยะมูลฝอย เริ่มต้นด้วยการคัดแยกขยะที่ ต้นทางตามหลัก 3R การลดใช้ การใช้ซ้ำ การนำกลับไปใช้ เพื่อให้เหลือขยะสำหรับนำไปกำจัดน้อยที่สุด มีการวางแผนดำเนินโครงการ แผนติดตามและพิจารณาปรับปรุงโครงการอย่างต่อเนื่อง ร่วมกับการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การจัดการขยะที่ต้นทาง เป็นผลจากการที่ประชากรในชุมชน นำความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะไป ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม การบริหารจัดการขยะแต่ละประเภท ไปใช้ประโยชน์ ส่งเสริมให้ปริมาณขยะเหลือทิ้งของครัวเรือนและชุมชนลดลง และทำให้มีการรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการขยะอย่างเป็นรูปธรรม สร้างความรักใคร่สามัคคีในชุมชน สื่อสารความรู้

¹ สาขาวิชาธุรกิจดิจิทัล คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต เลขที่ 1761 ถนนพัฒนาการ แขวงพัฒนาการ เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ 10250

² สาขาวิชานวัตกรรมธุรกิจการค้าสมัยใหม่ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต เลขที่ 1761 ถนนพัฒนาการ แขวงพัฒนาการ เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ 10250

³ ⁵ โครงการหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต เลขที่ 1761 ถนนพัฒนาการ แขวงพัฒนาการ เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ 10250

⁴ สาขาวิทยาลัยผู้ประกอบการสร้างสรรค์นานาชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตศาลายา เลขที่ 96 หมู่ 3 ถนนพุทธมณฑล สาย 5 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

Email: ¹ anuchama.too@kbu.ac.th , ² piraporn.kon@kbu.ac.th , ³ chaisak.chi@kbu.ac.th , ⁵ penjuree.kan@kbu.ac.th

* Corresponding author email: tosaporn.mah@krirk.ac.th

ด้านการจัดการขยะ แก่สังคมรวมถึงการนำหลักศาสนาอิสลามมาเป็นแนวทางในการลดขยะในครัวเรือน เช่น ทานอาหารให้หมด ทุกครั้ง และตระหนักรู้ในการสร้างมูลค่าจากขยะมูลฝอย เช่น การนำกลับมาใช้ใหม่ การสร้างผลิตภัณฑ์จากขยะ ลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะ สามารถลดค่าใช้จ่ายและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และช่วยลดปริมาณขยะและ ลดปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอย ลดการแพร่เชื้อโรคจากขยะมูลฝอยแก่ชุมชน ส่งผลให้ชุมชนล้าสมัยพัฒนา มีสภาพแวดล้อมที่ดีอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการขยะ สภาพแวดล้อมชุมชน สร้างความยั่งยืน

WASTE MANAGEMENT FOR THE ENVIRONMENT OF THE LAM SALIT THONG PHATTHANA COMMUNITY, NONG CHOK DISTRICT, BANGKOK, TO CREATE SUSTAINABILITY

Anuchama Toobkaew¹

Piraporn Konkhum²

Chaisak Chitcharoen³

Tosaporn Mahamud^{4*}

Penjuree Kanthawongs⁵

Abstract

“Waste Management for the Community Environment of Lam Salit Thong Phatthana, Nong Chok District, to Promote Sustainability” aims to examine the waste management model applied in households and the Lam Salit Thong Phatthana community to achieve sustainable reduction of municipal solid waste. The study employed Participatory Action Research (PAR) using the CIPP model, which consists of four phases: context evaluation, input evaluation, process evaluation, and product evaluation. The sample group included 170 households within the Lam Salit Thong Phatthana community and members of the community committee. Historical Background of the Community: The Lam Salit Thong Phatthana community in Nong Chok District, Bangkok, consists of 170 households with a total population of 656 people, including 262 men and 394 women. Ninety-five percent of the population are Muslim. The findings indicate that the key factors contributing to the success of the activities were the presence of visionary and strong community leaders and administrative teams who demonstrated continuous understanding and commitment to waste and environmental management. The waste management process began with source separation based on the 3R principle – reduce, reuse, and recycle – to minimize the amount of waste requiring disposal. The project included planning, monitoring, and continuous improvement, emphasizing active participation from community members. Source-based waste management resulted from

¹ Department of Digital Business, Faculty of Business Administration, Kasem Bundit University, 1761 Patanakarn Road, Suan Luang, Bangkok 10250

² Department of Modern Trade Business Innovation, Faculty of Business Administration, Kasem Bundit University, 1761 Patanakarn Road, Suan Luang, Bangkok 10250

^{3 5} School of Business Administration (International Program), Kasem Bundit University, 1761 Patanakarn Road, Suan Luang, Bangkok 10250

⁴ International Creative Industry Entrepreneurship, Rattanakosin International College of Creative Entrepreneurship, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Saraya Campus, 96 Mu 3 Phutthamonthon Sai 5 Road, Salaya, Phutthamonthon, Nakhon Pathom 73170

Email: ¹ anuchama.too@kbu.ac.th , ² piraporn.kon@kbu.ac.th , ³ chaisak.chi@kbu.ac.th , ⁵ penjuree.kan@kbu.ac.th

* Corresponding author email: tosaporn.mah@rmutr.ac.th

residents applying their knowledge and understanding of proper waste handling practices. Each type of waste was managed for beneficial use, contributing to a reduction in household and community waste. This process fostered collective waste-management groups, strengthened community bonds, promoted knowledge dissemination on waste management, and integrated Islamic principles into household waste-reduction practices – for example, finishing meals to avoid food waste and recognizing the value of waste through reuse and waste-to-product initiatives. These efforts reduced waste-disposal costs, generated income for the community, decreased waste volume and pollution, and minimized health risks associated with waste-borne diseases. Consequently, the Lam Salit Thong Phatthana community achieved a sustainable and healthy environment.

Keywords: Waste Management, Community Environment, Create Sustainability

บทนำ

ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาด้านมลพิษและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของประเทศไทย เนื่องจากมีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น รวมถึงแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศ และการขาดระบบคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง นอกจากนี้ การจัดการขยะมูลฝอย ที่ไม่ได้มาตรฐาน และกิจกรรมของประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น ชุมชน ตลาด โรงงานอุตสาหกรรม ร้านค้า และบ้านเรือนยิ่งเพิ่มปริมาณขยะให้สูงขึ้น (สมประสงค์ กลิ่นจันทร์ และ จักรวาล สุขไมตรี, 2568) ผลกระทบของปัญหาดังกล่าว ได้แก่ มลพิษทางอากาศจากการเผาขยะกลางแจ้ง ส่งผลให้เกิดฝุ่นและมลพิษในอากาศ น้ำเสียจากการตกค้างของขยะเมื่อเกิดฝนตก ทำให้น้ำไหลลงสู่แหล่งน้ำและก่อให้เกิดภาวะมลพิษทางน้ำ รวมถึงการเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์พาหะ เช่น หนู และแมลงวัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน (Insee et al., 2022; สุจิตตรา เอกภูมิ และ คณะ, 2564)

แนวคิด Zero Waste ถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและรูปแบบการบริโภคของประชาชนให้ลดการใช้ การใช้ซ้ำ และการนำกลับมาใช้ใหม่ (รัฐภากร วินิจกุล และ คณะ, 2567) อย่างไรก็ตาม การเข้าสู่สังคมปลอดขยะจำเป็นต้องมีระบบบริหารจัดการแบบองค์รวม โดยเริ่มจากการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในระดับชุมชนและการมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ และดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา รวมถึงการมีผู้นำและทีมงานที่เข้มแข็งในการขับเคลื่อนงาน (วงศ์วรรณ บุญวัฒน์, 2563)

จากปัญหาขยะที่ส่งผลกระทบไม่ว่าจะเป็นปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี มลภาวะที่เป็นพิษ อันมีที่มาจากปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้น และปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากขยะ รัฐบาลได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะโดยใช้แนวคิด 3R คือ Reduce Reuse และ Recycle โดยจัดทำ Roadmap จัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559-2564 เพื่อเป็นกรอบและทิศทางการดำเนินการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะ นโยบาย 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) เป็นหลักการพื้นฐานของการลดพลังงานในการจัดการขยะ และ ลด ปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (กรมควบคุมมลพิษ, 2565) กระบวนทัศน์การจัดการขยะเป็นศูนย์ (Zero Waste) จึงเป็นกลไกทางสังคม ที่ใช้ในการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมและรูปแบบการบริโภคของประชาชนให้หลีกเลี่ยงการผลิตขยะด้วยวิธีการ ลดการใช้ การใช้ซ้ำ การนำขยะกลับมาใช้ใหม่ (รัฐภากร วินิจกุล และ คณะ, 2567) อย่างไรก็ตาม การเข้าสู่สังคมปลอดขยะต้องมีกระบวนการ จัดการแบบองค์รวม อย่างเป็นระบบ และเกิดความยั่งยืนในทางปฏิบัติควรเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคของประชาชน ขณะเดียวกัน ต้องสามารถทำการรีไซเคิลขยะในพื้นที่ให้ได้ร้อยละ 100 และพบว่าทุนทางสังคม การอาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลานาน ทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกสาธารณะและ ความรู้สึกถึง ความเป็นเจ้าของ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำจัดขยะมูลฝอยที่ส่งผลให้เกิด ความยั่งยืนของชุมชน ได้ทั้ง 3 มิติ ได้แก่ สิ่งแวดล้อม สังคม และ เศรษฐกิจ (ณัชชา ปรีเปรมกุล, & จิรวัฒน์ เมธาสุทธิรัตน์, 2025) ทั้งนี้ การลดขยะต้นทางในชุมชน จะนำไปสู่ การเพิ่มประสิทธิภาพการกำจัดขยะปลายทาง โดยเริ่มต้นจากระดับ ชุมชนด้วยการปลูกจิตสำนึก และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ พัฒนา และแก้ไข ปัญหา รวมทั้งการมีผู้นำและทีมที่ดี สามารถขับเคลื่อนให้การดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (วงศ์วรรณ บุญวัฒน์, 2563)ซึ่งขยะมูลฝอยชุมชนที่พบในครัวเรือนที่พบมากจำแนกตาม องค์ประกอบได้ 4 ประเภท ดังนี้ 1) ขยะเปียกหรือขยะย่อยสลาย ได้แก่ เศษอาหาร เศษข้าว เศษขนม 2) ขยะ รีไซเคิล ได้แก่ ขวดพลาสติก ขวดแก้ว กล่อง/ลังกระดาษ 3) ขยะทั่วไป ได้แก่ ถุงพลาสติก ถุงใส่อาหาร และ 4) ขยะอันตราย ได้แก่ บรรจุภัณฑ์น้ำยาทำความสะอาดสุขภัณฑ์ต่าง ๆ (รุ่งเรือง งามหอม และ ทิพวัลย์ แสนคำ, 2563) จึงควรถูกนำมาจัดการอย่างเหมาะสมและถูกต้องตามหลักการ และจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมตาม แนวทางจริยศาสตร์อิสลามแสดงถึงความรับผิดชอบทางด้านสิ่งแวดล้อม และความสมดุล เป็นพลังเคลื่อนไหว

อันทรงอำนาจที่สุดในการต่อสู้กับปัญหามลพิษ สิ่งแวดล้อมรอบด้านที่กำลังคุกคามความอยู่รอดปลอดภัยของมนุษย์ในทุกระดับ (ระพีพัฒน์ วงษ์ภักดี และ คณะ, 2563)

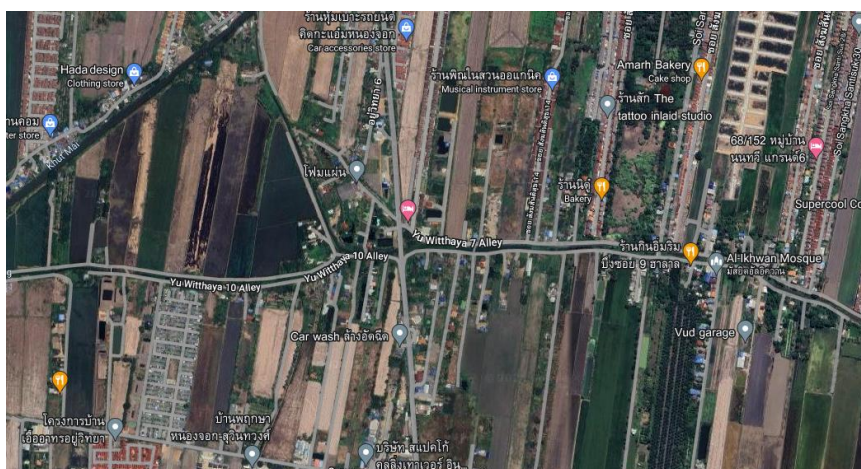
ชุมชนล้าสิดทองพัฒนา เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร พื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 95 และคณะกรรมการชุมชน ได้กำหนดนโยบายชุมชน คือ “ชุมชนดี มีรอยยิ้ม เข้มแข็ง ยั่งยืน” และ “การที่จะให้คนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี” ที่ส่วนหนึ่งเป็น เรื่องของสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนที่เกี่ยวกับการจัดการขยะในชุมชนที่ต้องการให้มีการคัดแยกประเภทของขยะ และจัดการได้อย่างถูกต้องไม่ทำให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะที่สามารถขายได้ ขยะที่สามารถนำมาทำ เป็นปุ๋ย หรืออาหารสัตว์ ขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำ เช่น กระป๋องพลาสติกนำมาทำเป็น ที่ใส่ทิชชู นำไปทำ เป็นกระถางต้นไม้ หรือนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น สบู่กรด จากน้ำมันใช้ซ้ำ และเป้าหมายที่กำหนด ไว้ของการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน คือ “คัดแยกประเภทขยะได้ถูกต้องร้อยละ 90 ของคนทั้งขยะ” เริ่มที่ให้คนในชุมชนคัดแยกขยะแต่ละประเภทได้ถูกต้อง เพื่อนำไปสู่การจัดการกับขยะต่อไป ข้อมูลจาก ประเสริฐ แสงสุข ประธานชุมชนล้าสิดทอง (การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 ตุลาคม 2566)

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อสร้างความยั่งยืนในการบริหารจัดการขยะในครัวเรือนให้มีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยอย่างยั่งยืน ของชุมชนล้าสิดทองพัฒนา เขตหนองจอก

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประวัติความเป็นมาของชุมชน ชุมชนล้าสิดทองพัฒนา เขตหนองจอก จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีทั้งหมด 170 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 656 คน แบ่งเป็น ชาย 262 คน หญิง 394 คน ร้อยละ 95 นับถือศาสนาอิสลาม (สำรวจข้อมูลเมื่อกันยายน 2565) การปกครองอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของสำนักงาน เขตหนองจอก แขวงกระทุ่มราย จังหวัดกรุงเทพมหานคร ตำแหน่งที่ตั้งของชุมชน ทิศเหนือติดกับชุมชนมัสยิด อินดารุลมินา (หะยีมินา) ทิศใต้ ติดกับคลอง 1 ไม่มีชุมชนบริเวณนี้ ทิศตะวันออก ติดกับ ชุมชนนุรุลยะกิน คลองหลวงณรงค์ ทิศตะวันตก ติดกับชุมชนเจริญดารี คลองลำปลาทิว ข้อมูลจากประเสริฐ แสงสุข ประธาน ชุมชนล้าสิดทอง (การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 ตุลาคม 2566)

ภาพที่ 1 ภาพดาวเทียมที่ตั้งชุมชนล้าสิดทองพัฒนา

แหล่งที่มาข้อมูล (https://www.google.com/maps/@13.8235547,100.8393961,12048m/data=!3m1!1e3?authuser=0&entry=tту&g_ep=EgoyMDI1MDczMC4wKXMDSoASAFQAw%3D%3D)

ชุมชนล้าสิดทองพัฒนาร้อยละ 95 ของพื้นที่เป็นพื้นที่ทางการเกษตรและเป็นที่ดินส่วนตัว มีการทำนา 2 ครั้งต่อปี และใช้หลักแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ชุมชนล้าสิดทอง ไม่มีโรงเรียนประจำชุมชน แต่มีโรงเรียนสอนศาสนา 1 แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง ชุมชนล้าสิดทองพัฒนามีสถานที่ประกอบศาสนกิจทางศาสนา จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ 1) มัสยิดอุมม์ร็อบบัลคือญ์อับ และ 2) มัสยิดอัลอิศลาห และมีการทำเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมามีการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม พนักงานภาครัฐและเอกชน ข้อมูลจากประเสริฐ แสงสุข ประธานชุมชนล้าสิดทอง (การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 ตุลาคม 2566)

ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย

ขยะมูลฝอย (Solid waste) หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้ในกิจกรรมการดำเนินชีวิตของมนุษย์แล้วถูกทิ้งขว้าง เนื่องจากไม่สามารถใช้งานได้อีกต่อไป หรือไม่เป็นที่พึงประสงค์ของผู้ใช้ ทำให้สิ่งนั้นกลายเป็นสิ่งหมดคุณค่า สำหรับกฎหมายของประเทศไทย โดยพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 (ฉบับล่าสุด โดยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 24 ต.ค.66) ได้นิยามคำว่า “มูลฝอย” ไว้ในมาตรา 4 ว่าหมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุ ถุงพลาสติกภาชนะใส่อาหาร แก้ว มูลสัตว์ เศษสินค้า เศษวัตถุ ถุงพลาสติก มูลสัตว์หรือซากสัตว์รวมถึงสิ่งอื่น ๆ ที่เก็บกวาดจากตลาด ถนน และที่สาธารณะต่าง ๆ (พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535, 2566)

องค์ประกอบของขยะมูลฝอย

องค์ประกอบของขยะจะเปลี่ยนไปตาม สภาพของภูมิอากาศ ฤดูกาล และพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิตตลอดจนอุปนิสัยและแบบแผนในการบริโภคของแต่ละชุมชน/เมือง โดยทั่วไปมีองค์ประกอบแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามขยะมูลฝอยที่มีแหล่งกำเนิดมาจากชุมชนมีองค์ประกอบหลักอยู่ด้วยกัน ขยะอินทรีย์ที่สามารถย่อยสลายได้ เช่น เศษอาหาร เศษใบไม้ เศษหญ้า (50%) ขยะรีไซเคิล เช่น แก้ว กระดาษ โลหะ พลาสติก อะลูมิเนียม และยาง (30%) ขยะอันตรายหรือของเสียอันตรายจากชุมชน เช่น ถ่านไฟฉาย หลอดไฟฟ้า (3%) ขยะทั่วไป เช่น เศษผ้า เศษไม้ เศษวัสดุก่อสร้าง ถ้าจากการเผาไหม้และอื่น ๆ (17%) (ประภัศร กาวิน และคณะ, 2564)

แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจร

รูปแบบของการวางแผนจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยที่จะต้องส่งเข้าไปทำลายด้วยระบบต่าง ๆ ให้น้อยที่สุด สามารถนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ทั้งในส่วนของการใช้ซ้ำและแปรรูปเพื่อใช้ใหม่ (Reuse & Recycle) รวมถึง การกำจัดที่ได้ผลพลอยได้ เช่น ปุ๋ยหมัก หรือพลังงาน โดยสรุปวิธีการดำเนินการตามแนวทางมีดังนี้

การลดปริมาณการผลิตมูลฝอย รณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการลดการผลิตมูลฝอยในแต่ละวัน ได้แก่ ลดการทิ้งบรรจุภัณฑ์โดยใช้สินค้าชนิดเติมใหม่ เช่น ผงซักฟอก น้ำยาล้างจานน้ำยาทำความสะอาด และถ่านไฟฉายชนิดชาร์ตใหม่ เป็นต้น เลือกใช้สินค้าที่มีคุณภาพมีหีบห่อบรรจุภัณฑ์น้อย อายุการใช้งานยาวนาน และตัวสินค้าไม่เป็นมลพิษ ลดการใช้วัสดุกำจัดยาก เช่น โฟมบรรจุอาหาร และถุงพลาสติก จัดระบบการรีไซเคิล หรือการรวบรวมเพื่อนำไปสู่การแปรรูปเพื่อใช้ใหม่ รณรงค์ให้ประชาชนแยกของเสียนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น กระดาษ พลาสติกและโลหะ นำไปใช้ซ้ำ หรือนำไปขาย/รีไซเคิล ขยะเศษอาหารนำมาหมักทำปุ๋ย ในรูปปุ๋ยน้ำ หรือปุ๋ยหมัก เพื่อใช้ในชุมชนจัดระบบที่เอื้อต่อการทำขยะรีไซเคิล จัดภาชนะ แยกประเภทขยะมูลฝอยที่ชัดเจน และเป็นมาตรฐาน (ถัง/ถุง) จัดระบบบริการเก็บ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บเอง โดยการจัดเก็บแบ่งเวลาการเก็บ เช่น หากแยกเป็นถุง 4 ถุง ขยะย่อยสลายได้ ขยะรีไซเคิล ขยะอันตราย และขยะทั่วไป ให้จัดเก็บขยะย่อยสลายและขยะทั่วไปทุกวัน ส่วนขยะรีไซเคิลและขยะอันตราย อาจจัดเก็บสัปดาห์ละครั้งหรือตามความเหมาะสม

จัดกลุ่มประชาชนที่มีอาชีพรับซื้อของเก่าให้ช่วยเก็บขยะรีไซเคิลในรูปของการรับซื้อโดยการแบ่งพื้นที่ในการจัดเก็บและกำหนดเวลาให้เหมาะสม (Mavropoulos & Nilsen, 2020)

วิธีการจัดการขยะมูลฝอย

วิธีการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน เพื่อการลดขยะต้นทางของชุมชน มีดังนี้ 1) ลดปริมาณการเกิดมูลฝอย โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการลดมูลฝอยตามบ้านเรือน ได้แก่ การลด การทิ้งบรรจุภัณฑ์ โดยใช้สินค้าชนิดเติม เช่น น้ำยาล้างจาน ผงซักฟอก น้ำยาทำความสะอาด การใช้ถ่านไฟฉายที่สามารถชาร์ตได้ 2) จัดระบบการรีไซเคิล สามารถทำได้โดยการรณรงค์ให้เกิดการใช้ซ้ำหรือนำไปขายขยะที่เป็นเศษอาหาร นำมาหมักเป็นปุ๋ยน้ำ หรือน้ำจุลินทรีย์ การจัดระบบที่เอื้อต่อการทำขยะรีไซเคิลโดยมีการจัดถังขยะแยกประเภทมูลฝอยอย่างชัดเจน และ 3) การจำแนกขยะมูลฝอย เป็นการดำเนินการภายหลังการเกิดขึ้นของขยะมูลฝอย ซึ่งถือว่ามีความสำคัญต่อการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ รวมทั้งสามารถลดปริมาณขยะที่จะนำไปกำจัดโดยรูปแบบที่ได้รับความนิยมคือระบบถัง 4 ใบ ได้แก่ ถังสีเขียว: สำหรับใส่ขยะที่สามารถย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำไปปุ๋ยได้ เช่น ผัก เปลือกผลไม้ เศษอาหาร ถังสีเหลือง: สำหรับใส่ขยะที่สามารถนำมาขาย หรือรีไซเคิลได้ เช่น กระดาษ โลหะ ขวดพลาสติก แก้ว เศษผ้า ถังสีส้ม: สำหรับใส่ขยะอันตรายที่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม และชีวิต เช่น ขวดยา กระป๋องสเปรย์ ถ้วยโฟม หลอดฟลูออเรสเซนต์ ถังสีน้ำเงิน: สำหรับใส่ขยะที่ย่อยสลายได้ยาก ไม่คุ้มค่าต่อการนำกลับมาใช้ใหม่ เช่น ถูพลาสติกที่ปนเปื้อน เศษอาหาร โฟม

การขนลำเลียง เป็นขั้นตอนของการนำขยะออกมาจากครัวเรือนอาคาร เพื่อนำมาทำการจัดเก็บจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ และมีการป้องกันการปลิว หรือการรั่วซึม การเผาหรือการฝังกลบ เป็นวิธีการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้และมีการเลือกแนวทางจัดการให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและภูมิประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักศาสนาอิสลามในการแก้ปัญหาขยะ

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาหนึ่งที่มีหลักศรัทธาในการให้เอกภาพต่ออัลลอฮ์พระผู้เป็นเจ้ามีคัมภีร์อัลกุรอานเป็นเสมือนธรรมนูญแห่งชีวิตและทางนำในการปฏิบัติซึ่งครอบคลุมทุกมิติของการดำเนินชีวิต ทั้งทางโลกและทางธรรม และสอดคล้องกับกฎแห่งธรรมชาติ ความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีศาสดามุฮัมมัดเป็นผู้นำแนวทาง (Hanic & Smolo, 2023) คำสอนจากพระเจ้ามาปฏิบัติเป็นแบบอย่าง แม้แต่เรื่องการพิจารณาถึงความสำคัญ การใช้ประโยชน์ และการปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อิสลามก็ได้วางกรอบแนวปฏิบัติให้มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านบริบทต่าง ๆ เพื่อแสดงถึงการเคารพภักดีต่อพระเจ้าที่เรียกว่า จริยศาสตร์อิสลาม ซึ่งแตกต่างจากจริยศาสตร์ทั่วไป สิ่งแวดล้อมในทัศนะของอิสลาม (Le Duc, 2023)

ในศาสนาอิสลาม มุสลิมหรือผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามต้องศรัทธาว่าอัลลอฮ์เป็นพระเจ้าเพียงองค์เดียวและเป็นผู้สร้างส่วนมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายเป็นสิ่งที่ถูกสร้าง มีคัมภีร์อัลกุรอานเป็นธรรมนูญแห่งชีวิต ซึ่งกล่าวถึงเรื่องสิ่งแวดล้อมไว้มากกว่า 100 ประโยค และมีการกล่าวถึงอีกมากมายในคำสอนของท่านศาสดาอิสลามถือว่าสิ่งแวดล้อมหรือทุกสรรพสิ่งในสากลจักรวาลนี้ มิได้เกิดขึ้นมาเองหรือดำเนินการไปตามสิ่งที่เกิดขึ้นเองโดยไม่ต้องอาศัยอำนาจใด ๆ ในการสร้างสรรค์ แต่ “สิ่งแวดล้อม” คือ ทุกสรรพสิ่งที่ถูกกำเนิดขึ้นมาโดยอำนาจการสร้างของอัลลอฮ์หรือพระเจ้า และมีกฎแห่งการดำเนินชีวิตของทุกสรรพสิ่งอยู่ภายใต้การกำหนดของพระองค์ (Sumi et al., 2024)

ผลกระทบจากขยะมูลฝอยต่อสิ่งแวดล้อม

ขยะมูลฝอยในครัวเรือนหากขาดการคัดแยกที่ถูกวิธี ก็อาจทำให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ชุมชนไม่สะอาด น้ำเสีย ฝุ่นเยอะ มีสัตว์จำพวกหนู แมลงสาบ หนอน (ดิเรก บวรสกุลเจริญ, 2567)

แนวคิดการสร้างความยั่งยืนในการจัดการขยะของชุมชน

การลดขยะตามแนวคิด 3R คือ Reduce Reuse Recycle ซึ่งวิธีนี้เป็นการดำเนินการเพื่อลดปริมาณของเสียที่เกิดขึ้น และประโยชน์ของการแยกขยะจะปรับปรุงกระบวนการ และการจัดการของเสียโดยรวมที่ช่วยลดขยะได้ ซึ่งแนวทางการสร้าง ความยั่งยืนในการจัดการขยะของชุมชนได้ ซึ่งเป็นการลดขยะจากในครัวเรือน (อัฐชัย ดอนจันลา และ สุตาภรณ์ กิจกุลนำชัย, 2568)

การจัดการขยะตามแนวทาง 3R คือ การลด ใช้ซ้ำ รีไซเคิล เพื่อกันวัสดุออกจากหลุมฝังกลบให้ได้มากที่สุด นับว่าเป็นประโยชน์ของการแยกขยะอย่างหนึ่ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

Reduce การลดปริมาณขยะที่สร้างขึ้น เช่น งดการใช้พลาสติกแบบ ที่ใช้เพียงครั้งเดียวแล้วทิ้ง

Reuse การนำกลับมาใช้ใหม่ ค้นหาวิธีใหม่ ๆ ในการใช้สิ่งต่าง ๆ ที่แทนการถูกโยนทิ้งไป

Recycle การเปลี่ยนสิ่งที่เก่าและไร้ประโยชน์ ให้เป็นสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์

ระพีพัฒน์ และคณะ (2563) ศึกษาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านสวัสดิ ตำบลกลันตา อำเภอมะนัง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ปฏิบัติตามแนวทางในการบริหารการจัดการขยะตามหลัก 3Rs เพื่อเป็นการลดปริมาณขยะ คือ การจัดระบบการรีไซเคิล หรือการรวบรวมเพื่อนำไปสู่การแปรรูปนำมาใช้ใหม่ ได้แก่ 1) Reduce (คิดก่อนใช้) 2) Reuse (การใช้ซ้ำ) และ 3) Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนบ้านสวัสดิประสบความสำเร็จและกลายเป็นชุมชนปลอดขยะอย่างสมบูรณ์ ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และช่วยกันลดปริมาณขยะ อีกทั้งสร้างจิตสำนึกให้คนรุ่นหลังให้รู้จักการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนต่อไป

สรุปประเด็นที่นำมาวิเคราะห์ คือ แนวคิดการสร้าง ความยั่งยืนในการจัดการขยะของชุมชน มุ่งเน้นการลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทาง โดยใช้หลัก 3R ได้แก่ การลดการใช้ (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) และการรีไซเคิล (Recycle) เพื่อให้เหลือขยะที่จะต้องนำไปกำจัดให้น้อยที่สุด แนวทางนี้ช่วยให้การจัดการทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและลดภาระต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การแยกขยะที่ต้นทางยังส่งผลให้สามารถนำของเสียไปใช้ประโยชน์ได้ง่ายขึ้น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินการประสบความสำเร็จ คือ การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ และสามารถสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนก่อให้เกิดจิตสำนึกและพฤติกรรมที่เอื้อต่อการจัดการขยะอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านนโยบายและทรัพยากรต่างๆ ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานมีความชัดเจนและต่อเนื่อง นอกจากนี้ การนำหลักศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ เช่น การไม่ทิ้งอาหาร หรือการประหยัด เป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมความยั่งยืนอย่างยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้ง การจัดกิจกรรมที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน ก็มีมีส่วนช่วยให้การจัดการขยะเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

ระเบียบวิธีการวิจัย

บทความวิจัยเรื่องการบริหารจัดการขยะเพื่อสภาพแวดล้อมของชุมชนลำสัดทองพัฒนา เขตหนองจอก เพื่อสร้างความยั่งยืน เป็นการศึกษาการบริหารจัดการขยะในครัวเรือน เพื่อเป็นชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมที่ปลอดขยะอย่างยั่งยืนซึ่งมีการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชุมวางแผน และจัดการองค์ความรู้ จากผลงานวิจัยที่ ผ่านมาและ จากการศึกษาดูงานจากชุมชนต้นแบบ เพื่อนำมาจัดทำแผนพัฒนารณรงค์การให้ความรู้ถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการขยะ โดยใช้กระบวนการ KM (Knowledge Management)

2. ลงพื้นที่ศึกษาบริบท และปัญหาชุมชน แนวทางการแก้ไขการบริหารจัดการขยะกับผู้นำในชุมชน โดยใช้ กระบวนการ KM (Knowledge Management) PAR (Participatory Action Research)

3. ประชุมคัดกรอง และทบทวนแนวคิดการบริหารจัดการขยะในชุมชน

4. ถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้กับกลุ่มเป้าหมาย การจัดการขยะชุมชนมีส่วนร่วมตามหลัก CBM (Community Based Solid Waste Management)

4.1 ถ่ายทอดองค์ความรู้ การคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทาง นำขยะมาใช้ประโยชน์ในระดับครัวเรือน โดยจัดกิจกรรมการคัดแยกขยะของผู้เข้าร่วม

4.2 ถ่ายทอดองค์ความรู้ นวัตกรรมการบริหารจัดการขยะแต่ละประเภทโดยจัดกิจกรรมเป็นกิจกรรมศึกษาดูงาน ณ โรงเรียนลำต้นกล้วย เขตหนองจอก ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เป็นต้นแบบในการจัดการขยะและชุมชนคอกยุดิน เป็นชุมชนต้นแบบการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งมีกิจกรรม การทำน้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยหมัก Green cone เสวียนหมักปุ๋ย การทำสิ่งประดิษฐ์จากขยะ ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การจัดการขยะ

5. ติดตามประเมินผลหลังการดำเนินการ 2 เดือน และติดตามประเมินผลหลังการดำเนินการ 3 เดือน

6. ติดตามประเมินผลหลังการดำเนินการสิ้นสุด ตาม CIPP Model

สถานที่ดำเนินการ

ชุมชนลำสาลีทองพัฒนา เขตหนองจอก จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนในการดำเนินการ

การดำเนินการจำนวนประชากรที่เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน การบริหารจัดการขยะเพื่อสภาพแวดล้อมของชุมชนลำสาลีทองพัฒนา เขตหนองจอกเพื่อสร้างความยั่งยืน ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการขยะในครัวเรือนเพื่อเป็นชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยอย่างยั่งยืนนั้น ซึ่งชุมชนเป้าหมายที่กำหนดไว้ของการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน คือ “คัดแยกประเภทขยะได้ถูกต้องร้อยละ 90 ของคนทั้งขยะ” เริ่มที่ให้คนในชุมชนคัดแยกขยะแต่ละประเภทได้ถูกต้อง เพื่อนำสู่การจัดการกับขยะต่อไป และความสอดคล้องและสัมพันธ์เชิงนโยบายของชุมชน คือ “การที่จะให้คนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี” ที่ส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนที่เกี่ยวกับการจัดการขยะในชุมชน ที่ต้องการให้มีการคัดแยกประเภทของขยะ และจัดการได้อย่างถูกต้องไม่ทำให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะที่สามารถขายได้ ขยะที่สามารถนำมาทำเป็นปุ๋ย หรืออาหารสัตว์ ขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำ เช่น กระจกพลาสติกนำมาทำเป็นที่ใส่ทิชชู นำไปทำเป็นกระถางต้นไม้ หรือนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น สบู่กรด จากน้ำมันใช้ซ้ำ เป็นต้น

กิจกรรมที่ได้ทำร่วมกับชุมชน

ทีมผู้วิจัยได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมดังนี้

1. การประชุม เพื่อวางแผนการจัดการ การดำเนินการในแต่ละกิจกรรม การติดตามและการประเมินผลความก้าวหน้าในแต่ละกิจกรรม และการทบทวนการดำเนินกิจกรรมเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

2. มีการดำเนินการจัดทำ แผ่นพับความรู้ เกี่ยวกับการจัดการขยะในครัวเรือน เพื่อประชาสัมพันธ์แจกครัวเรือนของชุมชน ได้มีความตระหนักในด้านการลดขยะ และการคัดแยกขยะ ตามหลัก 3R และให้ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการขยะในครัวเรือนให้กับกรรมการชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการถ่ายทอดเพื่อสร้างความเข้าใจกับประชาชนในชุมชน

3. รมรณรงค์การจัดการคัดแยกขยะในครัวเรือนตามหลัก 3R ได้แก่ Reduce Reuse Recycle มีการดำเนินการโดยบ้านต้นแบบ โดยแบ่งพื้นที่การคัดแยกขยะไว้อย่างชัดเจนเพื่อสะดวกต่อการคัดแยกและการจัดเก็บเพื่อนำไปจัดการต่อไป เช่น การคัดแยกขยะทั่วไป ใส่ถุงมัดไว้ รอฝ่ายรักษาความสะอาดมาเก็บเพื่อ

ไปทำลายต่อไป ขยะเปียก เศษอาหาร ผัก ผลไม้ ใบไม้ นำมาหมักการทำดินอินทรีย์และนำมาเป็นอาหารสัตว์ ขยะรีไซเคิลแยกเพื่อนำไปขายเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน ขยะอันตราย แยกเก็บและแยกใส่ถุงเพื่อรอฝ่ายรักษาความสะอาดมาเก็บเพื่อไปทำลายต่อไป

4. การใช้ประโยชน์ของการคัดแยกขยะตามหลัก 3R ได้แก่ ได้แก่ การนำแก้วพลาสติกนำมาเพาะกล้า ผักสวนครัวปลอดสาร การทำสบู่จากน้ำมันใช้แล้วเพื่อใช้ในการชำระล้างสิ่งของ เป็นต้น

5. การจัดเตรียมสถานที่เพื่อวางแผนในการทำธนาคารขยะในชุมชน

ผลการวิจัย

การสร้างการรับรู้ กลุ่มเป้าหมายในการรับรู้ และการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ของชุมชน ประกอบด้วย ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน เยาวชนในชุมชน พื้นที่ต้นแบบในการดำเนินกิจกรรม 2 จุด ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนลำสัดทองพัฒนา และมีสียดุมริบอนุสรณ์ค้อภูมอ

จากการประชาสัมพันธ์และร่วมกันแสดงความคิดเห็นของกรรมการในชุมชนลำสัดทองพัฒนาให้กับคนในพื้นที่ต้นแบบ โดยนำความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยไปประยุกต์ใช้ในครัวเรือน และเป็นต้นแบบในการต่อยอดให้พื้นที่จุดอื่น ๆ ภายในชุมชนได้นำไปเป็นแบบอย่างในการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ซึ่งได้มีการวิเคราะห์และสรุปผล แสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลการระดมความคิดเห็นของกรรมการชุมชน

ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
การจัดการเกี่ยวกับการทิ้งขยะมูลฝอยยังไม่ถูกต้อง	1. สมาชิกยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะแต่ละประเภท	1. เพิ่มองค์ความรู้ในวิธีการจัดการขยะอย่างจริงจัง
	2. ทำตามความเคยชิน	2. จัดทำบ้านต้นแบบเพื่อการจัดการขยะในครัวเรือน
	3. ขาดจิตสำนึก	3. อาจจะทำกิจกรรมหรือมีรางวัลเพื่อกระตุ้นการดำเนินการอย่างจริงจัง
	4. อุปกรณ์ที่ใช้ในการแยกขยะยังไม่เพียงพอและทั่วถึง	4. เพิ่มการจัดวางอุปกรณ์ในการทิ้งและแยกขยะเพิ่มขึ้น

ผลการประเมิน

สรุปผลการประเมินในการดำเนินโครงการของ ชุมชนลำสัดทองพัฒนาตาม CIPP Model ดังนี้

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) พบว่า ชุมชนลำสัดทองพัฒนาเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีการปกครองแบบชุมชน ที่ตั้งอยู่บนถนนอยู่วิทยา เขตหนองจอก จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งส่วนใหญ่แต่ละบ้านในชุมชนจะมีถังขยะอยู่บริเวณบ้านของตนเองและมีบ้านเรือนอยู่ติด ๆ กัน ส่วนใหญ่ขยะไม่ได้ผ่านการคัดแยกซึ่งทางชุมชนไม่สามารถควบคุมและดำเนินการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฝ่ายรักษาความสะอาดของ เขตหนองจอกจะมาเก็บสัปดาห์ละ 1 ถึง 2 ครั้งต่อสัปดาห์ แนวทางแก้ปัญหาของชุมชน คือ ให้ความรู้ในการคัดแยกขยะ และได้มีการนำถังขยะมาตั้งไว้ในพื้นที่ต้นแบบ 2 จุด ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนลำสัดทองพัฒนา และมีสียดุมริบอนุสรณ์ค้อภูมอ

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) พบว่า ชุมชนมีความพร้อมการดำเนินการโครงการ โดยกรรมการชุมชนล่ำสิดทองพัฒนา มีกระบวนการการดำเนินการรณรงค์ให้ความรู้ เรื่องการคัดแยกขยะตามหลัก 3R การนำขยะรีไซเคิลมาทำเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการปลูกผักสวนครัว การแยกขยะเพื่อการสร้างรายได้ และมีการดำเนินการทำพื้นที่ต้นแบบ 2 จุดในการจัดการขยะในครัวเรือนครบตามแนวทาง 3R โดยได้รับการสนับสนุน งบประมาณในการดำเนินการจาก โครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

3. การประเมินกระบวนการ (Process) พบว่า ชุมชนมีกระบวนการในการจัดการขยะของชุมชน โดยแบ่งออกเป็นทั้งหมด 4 กิจกรรม ดังนี้ การรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับ การจัดการขยะในครัวเรือน การนำใช้ภาชนะเหลือใช้ไปทำการปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษ การทำสบู่จากน้ำมันพืชใช้แล้ว เพื่อใช้ในการชำระล้างสิ่งของ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

4. การประเมินผลผลิต (Product) พบว่า มีผลการดำเนินการตามกระบวนการ คือ สมาชิกในชุมชนมีความรู้เรื่องการแยกขยะในครัวเรือนตามหลัก 3R อุปกรณ์หรือภาชนะที่นำมาจากขยะรีไซเคิล นำไปใช้เป็นอุปกรณ์ในการใช้ปลูกผัก ได้สบู่จากน้ำมันพืชใช้แล้วเพื่อใช้ในการชำระล้างสิ่งของ ช่วยลดค่าใช้จ่าย การนำแนวทางไปประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ปัจจัยหลักที่ส่งผลให้การจัดการประสบความสำเร็จคือ ผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็งปฏิบัติตนให้เห็นเป็นแบบอย่าง และสมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือกับกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้น มีการคัดแยกขยะที่ต้นทางตามหลัก 3R ได้แก่ Reduce, Reuse, Recycle ปัจจัยที่ส่งผลให้การดำเนินการจัดการขยะมีความยั่งยืนยิ่งขึ้น ได้แก่ การสนับสนุนและส่งเสริมโดยสำนักงานเขตหนองจอก และหน่วยงานภายนอก นักวิชาการ และการให้ความรู้ความตระหนักแก่ประชาชน

ภาพถ่ายกิจกรรม (ก่อนและหลัง)

1. ภาพกิจกรรมการดำเนินโครงการ (ก่อนดำเนินโครงการ) ภาพแสดงการให้ความรู้ และการศึกษาดูงานต้นแบบการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ ณ โรงเรียนบ้านลำต้นกล้วย เขตหนองจอก จังหวัดกรุงเทพมหานคร ก่อนเริ่มดำเนินโครงการ ซึ่งมีผู้แทนจากสำนักงานเขตหนองจอก ฝ่ายรักษาความสะอาด มาให้กรอบนโยบายที่ได้มีการดำเนินการและสนับสนุน ด้านกิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดการขยะเป็นศูนย์ ในเขตหนองจอก และได้รับความรู้จากประธานชุมชนคอยหนูดิน เกี่ยวกับกระบวนการจัดการขยะ เพื่อให้ชุมชนปลอดขยะดังนี้

ภาพที่ 2 การศึกษาดูงานต้นแบบการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ ณ โรงเรียนบ้านลำต้นกล้วย เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร

2. ภาพกิจกรรมการดำเนินโครงการ (ระหว่างการทำโครงการ) ภาพการสร้างความรู้ และการวางแผนทางในการดำเนินการโครงการ และการจัดการพื้นที่ต้นแบบ 2 จุดได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนลำสัดทองพัฒนา และมีสียดุมรัวอินสุลคือภูมิรอบ พร้อมมอบทุนและสิ่งของสนับสนุนกิจกรรม ดังนี้

ภาพที่ 3 กิจกรรมระหว่างการทำโครงการ

3. กิจกรรมการดำเนินโครงการ (หลังการทำโครงการ) กิจกรรมหลังการทำโครงการของชุมชน แยกตามกิจกรรมดังนี้

ภาพที่ 4 การรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะในครัวเรือน

ภาพที่ 5 การนำใช้ภาชนะเหลือใช้ไปทำการปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษ

ภาพที่ 6 การทำสบู่จากน้ำมันพืชใช้แล้วเพื่อใช้ในการชำระล้างสิ่งของ

ภาพที่ 7 การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

สรุปและอภิปรายผล

การบริหารจัดการขยะเพื่อสภาพแวดล้อมของชุมชนล้าสมัยของพัฒนา เขตหนองจอกเพื่อสร้างความยั่งยืน สิ่งที่ต้องปรับปรุงจากการดำเนินกิจกรรม คือ 1) ควรมีการอบรมอย่างต่อเนื่องด้านการบริหารจัดการขยะและประโยชน์ที่ได้จากการบริหารจัดการขยะ 2) ควรมีการติดตามผลเพื่อแสดงให้เห็นพัฒนาการของการรณรงค์เป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง เผยแพร่ให้สมาชิกในชุมชนทราบ 3) กิจกรรมที่ได้ผลดีอย่างเป็นรูปธรรม สามารถเผยแพร่องค์ความรู้แก่ชุมชนอื่นได้ 4) ผลลัพธ์จากการจัดการขยะ เช่น สบู่ ถังรณรงค์จนมีจำนวนมากพอ อาจสามารถนำไปขายเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้ และ 5) เพิ่มความรู้เกี่ยวกับขยะอันตรายแยกจากรับขยะอันตราย รวบรวมให้สำนักงานเขตเก็บไปดำเนินการอย่างถูกวิธี และการสร้างความยั่งยืนในการจัดการขยะในชุมชนนั้น กระบวนการจัดการขยะของชุมชนบ้านกอม่วง มีกลุ่มคณะกรรมการของชุมชนบ้านกอม่วงเข้ามาเป็นหลักในการจัดการขยะ ใช้ชื่อกลุ่มว่า “โครงการสิ่งแวดล้อมขยะ ในชุมชนบ้านกอม่วง” โดยเริ่มเรียนรู้เรื่องการจัดการขยะจากการเข้าร่วมงาน Big Cleaning Day ที่เทศบาลได้จัดขึ้น จากนั้นได้มีการสำรวจสถานการณ์ขยะในหมู่บ้าน สำรวจข้อมูลโรคไข้เลือดออก และได้มีการทำความสะอาดครั้งใหญ่ในชุมชนเพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอย จัดตั้งโครงการกองทุนขยะบุญขึ้นเพื่อส่งเสริมการแยกขยะของชุมชน มีการกำหนดหลักการคัดแยกขยะของชุมชน 5 ข้อคือ 1) ทุกครัวเรือนมีการใช้หลักการ 3R Reduce Reuse และ: Recycle 2) งดการใช้ถุงพลาสติกในครัวเรือน 3) ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะไม่มีถุงขนม 4) ห้ามให้มีการเผาขยะภายในเขตบริเวณชุมชน และ 5) ทุกครัวเรือนต้องมีส่วนร่วมในการประชุมทุกครั้ง มีการจัดสวัสดิการให้สมาชิกในชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนในชุมชน มีการนำหลัก 3R มาใช้ในการจัดการขยะ มีการรณรงค์การจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง จนได้เข้าร่วมประกวดชุมชนสะอาดจนได้รับรางวัลระดับประเทศ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือ ภายในชุมชนมีความสะอาดมากขึ้น ปริมาณขยะในชุมชนลดลงชาวบ้านมีการแยกขยะอย่างสม่ำเสมอ ปริมาณขยะของชุมชนมีปริมาณลดลงอย่างเห็นได้ชัด จนได้รับรางวัลหลายรางวัล เช่น ชนะเลิศอันดับหนึ่งโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero waste)

สรุปผล

การศึกษาการบริหารจัดการขยะเพื่อสภาพแวดล้อมของชุมชนลำสสิตทองพัฒนา เขตหนองจอก เพื่อสร้างความยั่งยืน สรุป ได้ว่าปัจจัยหลักทำให้การดำเนินกิจกรรมประสบความสำเร็จ คือ การที่ชุมชนมีผู้นำชุมชนและทีมผู้บริหารชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ มีความเข้มแข็ง และมีความเข้าใจต่อการดำเนินการด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง โดยใช้หลักกระบวนการจัดการขยะมูลฝอย (Process) เริ่มต้นด้วยการคัดแยกขยะที่ต้นทางตามหลัก 3R ได้แก่ Reduce Reuse Recycle เพื่อให้เหลือขยะสำหรับนำไปกำจัดน้อยที่สุด มีการวางแผนดำเนินโครงการ แผนติดตาม และพิจารณาปรับปรุงโครงการอย่างต่อเนื่อง ร่วมกับการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การจัดการขยะในครัวเรือนถือเป็นการจัดการขยะที่ต้นทางเป็นผลจากการที่ประชากรในชุมชนนำความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะไปดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม การบริหารจัดการขยะแต่ละประเภทไปใช้ประโยชน์ ส่งเสริมให้ปริมาณขยะเหลือทิ้งของครัวเรือนและชุมชนลดลง และทำให้ มีการรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการขยะอย่างเป็นรูปธรรม สร้างความรักใคร่สามัคคีในชุมชน สื่อสารความรู้ด้านการจัดการขยะแก่สังคม รวมถึงการนำหลักศาสนาอิสลามมาเป็นแนวทางในการลดขยะในครัวเรือน เช่น ทานอาหารให้หมดทุกครั้ง และตระหนักรู้ในการสร้างมูลค่าจากขยะมูลฝอย เช่น การนำกลับมาใช้ใหม่ การสร้างผลิตภัณฑ์จากขยะ ลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะ สามารถลดค่าใช้จ่าย สามารถช่วยสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และช่วยลดปริมาณขยะและลดปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอย ลดการแพร่เชื้อโรคจากขยะมูลฝอยแก่ชุมชน ส่งผลทำให้ชุมชนลำสสิตทองพัฒนา เขตหนองจอก มีสภาพแวดล้อมที่ดีและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

โครงการวิจัยในครั้งนี้ เป็นส่งเสริมการมีส่วนร่วมของตัวแทน ชุมชน สมาคมประชาชน ชุมชนลำสสิตทองพัฒนาเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ที่มีการสนับสนุนในการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้ผู้คนมีแรงจูงใจในการรักษาความยั่งยืน ควรจัดอบรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการขยะ เช่น การทำปุ๋ยหมัก การสร้างสินค้าหรือสิ่งของเฉพาะจากวัสดุรีไซเคิล หรือการสร้างงานฝีมือจากการรีไซเคิลขยะ ควรมีการฝึกอบรมสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ และกิจกรรมอื่น ๆ โดยอาศัยคนในชุมชน

ข้อจำกัดของงานวิจัย

เนื่องด้วยเป็นชุมชนแบบเดินทางเข้าไปด้านในจากถนนหลวงชนบทที่มีถนนขนาดเล็ก จะต่างจากชุมชนที่ติดตลาดหรือติดถนนใหญ่ในเมืองจึงทำให้เข้าถึงปริมาณขยะที่จำนวนไม่มาก และปริมาณขยะที่จำกัด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยในอนาคต

การจัดตั้งธนาคารขยะเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนและทำให้ขยะมีคุณค่าและนำผลการวิจัยไปขยายผลให้กับชุมชนใกล้เคียง

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (2565). คู่มือสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างครบวงจร. <https://epo02.pcd.go.th/th/view/?file=oJM3MRkjoF5aZaD4nGA4A3NjoGy3ARjkoGuaZaDmnGM4ZKN5oGO3BRjloGSaZaDjnGW4YKNkoGS3Z0jkoGqaBUD0nGS4BUNloGA3AxjkoGyaZUD4nGW4ZKNloGO3ZxjgoJlaoUEcnJM4Y3OyoJk3nHkzoF9aqKEcnGO4AKNkoF93MRkuoJ9aoUEjnKI4YJWewEb3QWewEb3Q&n=คู่มือสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น%20การ&t=GTMgq2qxqS9cMUug>

- ณัชชา ปริเปรมกุล และ จิรวัดน์ เมธาสุทธิรัตน์. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเทศบาลเมืองเบตงจังหวัดยะลา. **วารสารนโยบายและกิจการสาธารณะ**, 4(1), 41–62.
- ดิเรก บวรสกุลเจริญ. (2567). มาตรการทางกฎหมายสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษากรณีการป้องกันและควบคุมขยะมูลฝอยโดยเทศบาลเมืองวารินชำราบจังหวัดอุบลราชธานี. **วารสารปัญญาภิธาน**, 9(1), 407–420.
- รุ่งเรือง งาหอม และ ทิพวัลย์ แสนคำ. (2563). การจัดการขยะชุมชนหนองขาย่าง ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. **วารสารวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา**, 5(2), 30–39.
- ประภัสสร กาวิน, วณิดา ชูอักษร, และ สุภาวดี ผลประเสริฐ. (2564). การปลดปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากการกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองน่าน. **วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มทร. สุวรรณภูมิ**, 5(2), 13–22.
- ภาพดาวเทียมที่ตั้งชุมชนลำสัดทองพัฒนา. (2566, เมษายน 4). **Google Maps**.
https://www.google.com/maps/@13.8235547,100.8393961,12048m/data=!3m1!1e3?a_uthuser=0&entry=tту&g_ep=EgoyMDI1MDczMC4wKXMDSoASAFQAw%3D%3D
- รัชฎากร วินิจกุล, ปรียานุช พรหมภาสิต, พิษณุ บุญนิยม, และ ณัฐนันท์ ทองทรัพย์. (2567). การบริหารจัดการขยะ (Zero Waste): กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบจังหวัดกำแพงเพชร. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์**, 8(1), 120–132.
- วงศ์วรรณ บุญวัฒน์. (2563). การจัดการปัญหาขยะในชุมชนแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบนาร่องการจัดการขยะต้นทาง. **วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ**, 7(1), 116–134.
- สมประสงค์ กลิ่นจันทร์, และ จักรวาล สุขไมตรี. (2568). ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย. **วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม**, 3(2), 1181–1195.
- สุจิตตรา เอกภูมิ, ธนา ศรีสีหะบุตร, และ วิจิตา พัฒนอิสรานุกุล. (2564). การกระจายตัวเชิงพื้นที่ของร่องรอยหนูและสภาพสุขาภิบาลที่อยู่อาศัยที่มีผลต่อการพบหนูในบ้านเขตพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน ประเทศไทย. **วารสารวิทยาศาสตร์คชศาสตร์**, 43(1), 54–65.
- อัฐชัย ดอนจันลา, และ สุตาภรณ์ กิจกุลนำชัย. (2568). การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะชุมชนและของเสียอันตรายตามหลัก 3Rs พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าทราย จังหวัดสมุทรสาคร. **วารสารรัชต์ภาคย์**, 19(64), 312–325.
- ระพีพัฒน์ วงษ์ภักดี, กฤษณวงศ์ จันเต็บ, อรณี ณะเกิงสุข, วราภรณ์ มนตรี, จุฑารัตน์ แสนบุญ และ อุดม ชัยสุวรรณ. (2563). การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านสวัสดิ์ ตำบลกลันทา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. **วารสารปัญญา**, 27(1), 59–68.
- พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 (ฉบับล่าสุด โดยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 24 ต.ค.66). (2566). กองกฎหมาย กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
<https://laws.anamai.moph.go.th/th/act-of-doh/217371>
- Hanic, A., & Smolo, E. (2023). Islamic approach to corporate social responsibility: An international model for Islamic banks. **International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management**, 16(1), 175–191. <https://doi.org/10.1108/IMEFM-07-2021-0284>

- Insee, N., Khiawlueng, T., & Wongwatthanaphong, K. (2022). Sustainable community participatory solid waste management process. **Journal of Modern Learning Development**, 7(11), 480–493.
- Le Duc, A. (2023). Responsibility as a primary environmental virtue in Islam. **Asian Journal of Philosophy and Religion**, 2(1), 187–206. <https://doi.org/10.55927/ajpr.v2i1.4821>
- Mavropoulos, A., & Nilsen, A. W. (2020). **Industry 4.0 and circular economy: Towards a wasteless future or a wasteful planet?**. Wiley.
- Sumi, A. A., Ahmed, S., & Alam, S. S. (2024). Islamic teachings and environmental corporate social responsibility in Bangladesh: A mixed-methods research approach. **Journal of Islamic Marketing**, 15(4), 1155–1182. <https://doi.org/10.1108/JIMA-09-2023-0271>